

HOOFDSTUK 4

Terugkeer en opvang na de bevrijding.

In dit hoofdstuk onderzoeken jullie hoe de Joden die de kampen overleefden naar Nederland terugkeerden en hoe zij daar werden ontvangen.

Als je soms niet weet hoe je een onderzoeksoopdracht moet aanpakken, kun je gebruik maken van verschillende hulplijnen. Daarin staan suggesties die je kunnen helpen bij je onderzoek. Een van die hulplijnen bestaat uit een begrippenlijst. Begrippen of namen die in de tekst zijn onderstreept, kun je daarin opzoeken, als je ze niet kent. Een andere hulplijn gaat over een aantal historische vaardigheden. Zo wordt in dit hoofdstuk o.a. een beroep gedaan op je vaardigheid om 'bronanalyse', 'contextualiseren', 'evalueren en oordelen', 'oorzaak en gevolg' en 'representativiteit' toe te passen.

4.1.	<u>Dodenmars</u> In januari 1945 staan de Russen voor de poorten van Auschwitz. Op 18 januari 1945 krijgen Roosje, haar twee Belgische vriendinnen Rachel en Martha en duizenden anderen bevel van de SS om zich klaar te maken voor vertrek uit Auschwitz-Birkenau. De gevangenen die nog kunnen lopen, worden naar het westen gedreven voordat het kamp wordt bevrijd. Wie te ziek is, blijft achter. Martha en Roosje lopen tussen 18 januari en 23 april 90 kilometer in ijzige sneeuwstormen. Vanaf de stad Loslau (nu in Polen gelegen) gaan zij per goederentrein verder. Via het kamp <u>Ravensbrück</u> komen zij op 30 april 1945 in Hamburg aan. Rachel overlijdt onderweg. De tocht die zij maken is een van de vele in die barre wintermaand van januari 1945. Deze tochten zijn later 'Dodenmarsen' genoemd. Slechts een klein deel van de gevangenen overleeft zo'n tocht.				
	<table><tr><th data-bbox="300 820 1585 895">Onderzoeksoopdrachten</th><th data-bbox="1585 820 2110 895">Bronnen</th></tr><tr><td data-bbox="300 895 1585 1386"> Let op: iedere onderzoeksvraag begint met een korte inleiding. 1. In bron 1 hoor je hoe de Nederlander Rob Cohen zijn dodenmars heeft doorstaan. Rob is in 1943 als 17-jarige Joodse jongen in Amsterdam opgepakt en uiteindelijk in het zogenaamde <u>Kanadalager</u> van Auschwitz terecht gekomen. Opdracht: • Op welke manier overleeft Rob Cohen de dodentocht in de trein (bron 1)? • Hoe oordeelt hij daar zelf over? • Ben je het eens met zijn oordeel? Waarom <i>wel/niet</i>? Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. 2. Met haar twee hartsvriendinnen onderneemt Roosje de voettocht naar het westen. Rachel loopt moeilijk nadat zij door een bewaakster mishandeld is. Toch wil zij mee want zij is bang door de SS vermoord te worden als zij in Auschwitz achterblijft. Bron 2 beschrijft de laatste momenten van het samenzijn van Rachel, Roosje en Martha. Opdracht: • Lees bron 2. Vind jij de beslissing van Roosje om uit de rij te stappen en de SS-er aan te spreken vooral ... </td><td data-bbox="1585 895 2110 1386"> Bron 1 – Rob Cohen – digitaal –Andere Tijden Bron 2: Roosje, Martha en Rachel - tekst </td></tr></table>	Onderzoeksoopdrachten	Bronnen	Let op: iedere onderzoeksvraag begint met een korte inleiding. 1. In bron 1 hoor je hoe de Nederlander Rob Cohen zijn dodenmars heeft doorstaan. Rob is in 1943 als 17-jarige Joodse jongen in Amsterdam opgepakt en uiteindelijk in het zogenaamde <u>Kanadalager</u> van Auschwitz terecht gekomen. Opdracht: • Op welke manier overleeft Rob Cohen de dodentocht in de trein (bron 1)? • Hoe oordeelt hij daar zelf over? • Ben je het eens met zijn oordeel? Waarom <i>wel/niet</i>? Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. 2. Met haar twee hartsvriendinnen onderneemt Roosje de voettocht naar het westen. Rachel loopt moeilijk nadat zij door een bewaakster mishandeld is. Toch wil zij mee want zij is bang door de SS vermoord te worden als zij in Auschwitz achterblijft. Bron 2 beschrijft de laatste momenten van het samenzijn van Rachel, Roosje en Martha. Opdracht: • Lees bron 2. Vind jij de beslissing van Roosje om uit de rij te stappen en de SS-er aan te spreken vooral ...	Bron 1 – Rob Cohen – digitaal –Andere Tijden Bron 2: Roosje, Martha en Rachel - tekst
Onderzoeksoopdrachten	Bronnen				
Let op: iedere onderzoeksvraag begint met een korte inleiding. 1. In bron 1 hoor je hoe de Nederlander Rob Cohen zijn dodenmars heeft doorstaan. Rob is in 1943 als 17-jarige Joodse jongen in Amsterdam opgepakt en uiteindelijk in het zogenaamde <u>Kanadalager</u> van Auschwitz terecht gekomen. Opdracht: • Op welke manier overleeft Rob Cohen de dodentocht in de trein (bron 1)? • Hoe oordeelt hij daar zelf over? • Ben je het eens met zijn oordeel? Waarom <i>wel/niet</i>? Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. 2. Met haar twee hartsvriendinnen onderneemt Roosje de voettocht naar het westen. Rachel loopt moeilijk nadat zij door een bewaakster mishandeld is. Toch wil zij mee want zij is bang door de SS vermoord te worden als zij in Auschwitz achterblijft. Bron 2 beschrijft de laatste momenten van het samenzijn van Rachel, Roosje en Martha. Opdracht: • Lees bron 2. Vind jij de beslissing van Roosje om uit de rij te stappen en de SS-er aan te spreken vooral ...	Bron 1 – Rob Cohen – digitaal –Andere Tijden Bron 2: Roosje, Martha en Rachel - tekst				

	➤ Moedig ➤ Wreed ➤ Dom ➤ Medelevend ➤ Of wil je die anders omschrijven? • Leg uit waarom je dat vindt. Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen.	
4.2.	<u>Thuiskomst?</u> Als de Duitsers zich in mei 1945 overgeven, willen de meeste kampgevangenen zo snel mogelijk naar huis. Maar ... is dat huis er nog? Wie van de familie heeft het overleefd? Zit men eigenlijk wel op je te wachten? Hoe reageren de 'thuisblijvers' op jou? Als je je sterk genoeg voelt om te gaan, vertrek je. Het spoor in Duitsland werkt niet meer normaal. Daarom rijdt je soms een stukje mee met een Amerikaans of Engels legertransport, maar de meeste tijd moet je toch lopen. Zo zijn in het verslagen Duitsland na mei 1945 honderdduizenden mensen onder weg. De bevrijding begint voor Roosje en Martha in Hamburg waar hun dodenmars eindigt. Deense overlevenden worden er geruild voor Duitse krijgsgevangenen soldaten. Roosje en Martha worden voor Denen aangezien en komen in Zweden terecht, omdat het Zweedse Rode Kruis optreedt voor alle Scandinavische slachtoffers.	
	Onderzoeksopdrachten Let op: iedere onderzoeksvraag begint met een korte inleiding.	Bronnen
	3. Anders dan veel andere gevangenen heeft Roosje na haar bevrijding niet veel zin om direct naar Nederland terug te keren. Haar ervaringen met 'thuis' zijn niet zo goed. Opdracht: • Bedenk 3 redenen waarom Roosje niet veel zin heeft om naar Nederland terug te keren? Noteer die. Gebruik daarvoor informatie uit de vorige lessen. Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. Let op. Deze opdracht kan alleen behandeld worden als (meer dan) een van de vorige thema's aan de orde is geweest. Als dat niet het geval is, wordt sterk een beroep gedaan op het inlevingsvermogen van de leerlingen. 4. De onderzoekster Dienne Hondius heeft onderzocht hoe de Joodse kampoverlevenden bij terugkomst in Nederland zijn onthaald. Zij onderscheidt daarin verschillende soorten reacties. Opdracht: • Lees de bronnen 4a, 4b, 4c, 5, 6 en 7. Sommige kun je onderbrengen in het schema van Hondius (bron 3). Plaats die bronnen bij een van de reactietypen uit bron 3 en leg uit waarom je die keuze maakt. • Lees de bronnen die volgens jou niet in het schema passen nog een keer. Geef per bron aan hoe je die reactie dan zou willen omschrijven en leg steeds uit waarom je voor die omschrijving kiest. Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. Let op. De leerlingen moeten hier analyseren en op basis daarvan goed onderbouwde keuzes maken. Bovendien zullen zij – als zij van het tweede deel van de opdracht gebruik willen maken – creatief moeten zijn, liefst creatief binnen de historische context. Het zelf bedachte reactietype zal bij voorkeur moeten kunnen passen in de situatie direct na de oorlog.	Bron 3 – Hondius - schema Bron 4 at/m c – Jo Spier - tekst Bron 5 – de thuiskomst van Durlacher – tekst Bron 6 – Bosboom en Roselaar –terugkomst - filmfragment Bron 7 – Wij kwamen terug uit de oorlog – filmfragment

• Noteer per bron welke verklaringen in bron 10, 11 en 12 worden gegeven voor de houding van de Nederlandse bevolking en van de overheid. • Op welke manieren hebben de Joden gereageerd op die houding van de Nederlandse overheid en de Nederlandse bevolking volgens de bronnen 10, 11 en 12? • Welke reactie begrijp je het best? Waarom? Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. Let op. Dit is een cruciale vraag omdat de leidende kwestie van dit lessenpakket luidt: ‘Waarom handelen mensen zoals ze handelen’? Interessant is of de leerlingen onderscheid maken tussen het gedrag van individuele burgers en dat van de overheid. Het is ook een opdracht waarop een klassengesprek kan volgen over deze leidende kwestie. 8. Eindopdracht: De titel van dit thema is: ‘Thuiskomst?’ • Vat samen waarom voor deze titel zal zijn gekozen. • Geef dit thema een andere titel dan ‘Thuiskomst?’ Leg uit waarom je die kiest. Antwoordsuggestie: naar eigen professioneel inzicht beoordelen. Interessant is of de leerlingen het vraagteken achter ‘thuiskomst’ zien, begrijpen en de betekenis ervan onder woorden kunnen brengen..	Bron 10 – Nederland bedankt! – digitaal – youtube Bron 11 – Naoorlogse Joodse emigratie – website Bron 12 – verklaring voor het antisemitisme in 1945 – tekst - Hondius
Heroriëntatie op de eerste keuze. In de inleidende les heb je een standpunt gekozen bij de vraag: ‘Vind jij dat sommige mensen meer rechten moeten hebben dan andere mensen?’ Is dat standpunt wel/niet veranderd? Leg in beide gevallen uit wat er bij jou toe heeft geleid om je standpunt wel/niet te wijzigen.	